

Istotne plany Piłsudskiego. Nasza praca polska w B. S. S. R. posiada doniosłe znaczenie również dlatego, że daje piękny przykład tego, że tylko proletarijat potrafi we właściwy sposób rozwiązać kwestje narodowościowe i społeczne, wobec których rząd polski jest w Polsce bezsilny. Do zdobyczy na polu pracy polskiej zaliczyć należy rozwiniętą masową działalność w formie konferencji rejonowych włościan polskich, włościanek i delegatek i młodzieży. W ciągu roku wzrosła znacznie sieć szkół polskich, wzrosła również liczba szkół z wykładem języka polskiego, wznowiono pracę nad przygotowaniem kadry nauczycielstwa polskiego, zorganizowano 10 nowych polskich sielsowietów i utworzono 3 izby sądowe z procedurą w jęz. polskim, wznowioną została działalność wydawnicza i sprzedaż książek w języku polskim“.

W r. 1926 liczba polskich sielsowietów w B. S. S. R., których było 11, powiększona została przez wejście w skład B. S. S. R. 10 sielsowietów polskich, istniejących na obszarze powiatów rzeczyckiego i homelskiego, wcielonych do B. S. S. R. w końcu 1926.

Stan szkolnictwa polskiego w r. 1926 przedstawiał się jak następuje: na terytorjum B. S. S. R., bez powiatów rzeczyckiego i homelskiego, były: 93 szkoły z kursem czteroletnim (odpowiedniki szkoły powszechnej), 5 szkół z kursem siedmioletnim (odpowiedniki szkoły średniej) i 1 „technikum pedagogiczne“ (seminarium nauczycielskie).

Nadto na terytorjum powiatów rzeczyckiego i homelskiego było 21 polskich czterolatek i 1 siedmiolatka.

Przy Instytucie Kultury Białoruskiej utworzony został w r. 1925 wydział polski dla badań językowych, literackich, historycznych i archeologicznych nad ludnością polską w B. S. S. R. Na czele tego oddziału stoją dwaj eks-księża Witkowski i Chrzczonowicz. Poziom naukowy Wydział

tu jest niski. Wydział polski, zapewne ze względu na charakter jego kierowników, zdradza predylekcję do kwestyj wyznaniowych i opracowuje dzieło o „historji religji“.

Opieka duchowna ludności polskiej jest zato b. niedostateczna z powodu braku księży i prześladowania, jakiego doznaje duchowieństwo. Na terytorjum B. S. S. R. przebywa około 20 księży, z których każdy zmuszony jest obsługiwać po kilka parafji. Przed wojną w jednym Mińsku mieszkało około 10 księży, obecnie zaś jeden ksiądz obsługuje nietylko wszystkie kościoły mińskie, ale nadto trzy kościoły okoliczne.

Ł o t w a.

KONFERENCJA DELEGATÓW NIEMIECKO - BAŁTYCKIEJ SPÓLNOTY PRACY.

We „*Freie Presse*“ Nr. 149 z 1.VI 27 r. czytamy (w streszczeniu):

W rocznicę oswobodzenia Rygi od najeżdzu bolszewickiego przez wojska łotewskie, oraz niemiecko - bałtycką obronę krajową, t. j. w dniu 22 maja r. b. odbyła się pierwsza konferencja delegatów naczelnej organizacji niemieckiej w Łotwie „Niemiecko - Bałtyckiej Spólnoty Pracy“ (Deutschbaltische Arbeitsgemeinschaft).

Niemcy łotewscy zorganizowani byli do niedawna w jednoczącej w sobie wszystkie ważniejsze niemiecko - bałtyckie instytucje i związki „Niemieckiej Centrali Pracy“ (Deutsche Arbeitszentrale), którą to organizację uważali za prowizoryczną do czasu uzyskania pełnej autonomji kulturalnej.

Ponieważ projekt ustawy autonomicznej nie uzyskał większości w parlamencie łotewskim, przeto Niemcy złączyli się w wyżej wymienionej organizacji, której zjazdu delegatów tworzą niejako prywatną Niemiecką Radę Narodową.

Na wspomnianym zjeździe wybrany zo-

stał zarząd główny, do którego m. in. weszli dotychczasowy prezes „Niemieckiej Centrali Pracy“ adwokat Ruediger i poseł dr. Paweł Schiemann.

P a l e s t y n a.

DZIAŁALNOŚĆ ŻYDOWSKA W PALESTYNIE.

(Sprawozdanie przed Komisją Mandatową Ligi Narodów).

Wszechświatowa Organizacja Sjonistyczna przesłała Komisji Mandatowej przy Lidze Narodów, za pośrednictwem rządu palestyńskiego memorjał, zawierający sprawozdanie z rozwoju żydowskiej Siedziby Narodowej w okresie sprawozdawczym 1926/27. Memorjał, pisany w językach angielskim i francuskim, zawiera wiadomości i dane statystyczne o działalności żydowskiej w Palestynie za rok 1926.

W dniu 1 września 1926 r. ludność żydowska w Palestynie wynosiła 158.000 głów, t. zn. 17,6% ogólnej liczby ludności, wynoszącej 887.000 mieszkańców. Odsetek ludności żydowskiej w Palestynie jest większy, niż w którymkolwiek kraju na świecie.

Nadwyżka imigracji od początku wojny wynosi 72.000 osób. W r. 1926 liczba imigrantów z Polski wynosiła 59%, a liczba wychodźców do Polski (reemigrantów) 47% ogólnej liczby. Org. Sjon., wydała w r. 1926 na pomoc dla imigrantów 64.961 f. szt.

Memorjał opisuje w dalszym ciągu wzrost bezrobocia oraz walkę z niem przez udzielanie zapomóg bezrobotnym i przeprowadzenie robót publicznych.

Według ostatniego spisu liczba robotników żydowskich w Palestynie wynosi 31.821 osób.

W Palestynie znajduje się ogółem 120 żydowskich kolonii rolniczych, z tej liczby 41 kolonii znajduje się pod bezpośrednią kontrolą Org. Sjon. i korzysta z sub-

sydjów żydowskich funduszy odbudowy w Palestynie. Żydowska ludność rolnicza wynosi obecnie około 32.000 głów, czyli 20% Żydów, zamieszkałych w Palestynie.

W dalszym ciągu opisuje memorjał rozwój miast, przemysłu, stan zdrowotności i uniwersytetu hebrajskiego.

W ciągu roku 1926 wykończono w Tel Awiwie 1.061 nowych budynków. Teren zabudowany wynosi 54.000 m², w r. 1925—83.000 m², w 1924 — 116.000 m².

Przedsiębiorstw żydowskich liczyła Palestyna w lipcu 1926 — 592 z kapitałem 1.840.227 f. szt., które zatrudniały 5.711 osób — podczas gdy w 1925 r. liczba żyd. przedsiębiorstw wynosiła 547 z kapitałem 2 milionów f. szt. i zatrudniały 5000 osób.

Liczba szkół, znajdujących się pod nadzorem departamentu oświaty przy egzekutywie sjonistycznej wzrosła z 169 na 194. Ogólna liczba uczniów, podlegających sjonistycznemu departamentowi szkolnemu, równa się prawie ogólnej liczbie uczniów we wszystkich szkołach rządowych w kraju.

Liczba ortodoksyjnych zakładów naukowych wzrosła z 45 na 53, zakładów robotniczych z 48 na 58.

Ogólna liczba uczącej się młodzieży żydowskiej w rozmaitych zakładach naukowych kraju wynosi 26.481 (14.207 chłopców i 12.274 dziewcząt).

Do memorjału, dołączony został również pełny tekst układu, zawartego między dr. Weizmanem a Louis Marshall'em w dniu 17.I. 27 r. w sprawie t. zw. „Agencji Żydowskiej“. Na skutek tego układu powołana została do życia komisja ekspertów z Sir Alfred Mond'em, jako prezesem i F. Warburgiem, jako wiceprezesem na czele, która opracuje szczegółowy projekt rozwoju żydowskiej siedziby narodowej w Palestynie.

Memorjał, przedstawiony wyżej w b. znacznym skrócie, jest w tym roku jedy-

na enuncjacją sjonistyczną przed Kom. Mandatową Ligi Narodów, ponieważ Wydział Narodowy Żydów palestyńskich t. zw. „Waad L'eumi“ tym razem zanie-

chał przedłożenia odrębnego memorjału, tak samo postąpiła organizacja ortodoksów.

(h.)

Sprawy mniejszościowe na terenie międzynarodowym.

PRAWO MIĘDZYNARODOWE A OCHRONA MNIEJSZOŚCI.

W „Vossische Zeitung“ z dnia 10 b. m. zamieszczona została następująca, interesująca notatka z Drezna:

„Pierwszy dzień obrad „Niemieckiego Towarzystwa dla prawa międzynarodowego“ był poświęcony ochronie mniejszości, który to temat referował prof. Herbert Kraus z Królewca. Rzucił on pytanie, dlaczego prawo materialne, dotyczące mniejszości nie robi postępów, doszukując się piętrzących się w tym względzie trudności w przeciwieństwie pomiędzy ogólnohumanitarnym charakterem prawa mniejszościowego i charakterem indywidualnoprawnym dzisiejszego prawa narodów. Ochrona mniejszości (Der Minderheitenschutz) oznacza znaczne ograniczenie zasady niemieszania się w sprawy wewnętrzne poszczególnych państw, i głęboką zmianę w ustroju chronnego prawa międzynarodowego. Często dzięki ochronie mniejszości obce państwo występuje jako nowy czynnik pomiędzy poszczególne państwa i ich obywateli. Rozwój ten nie jest jeszcze w żadnym razie ukończony.

Ostatnią przyczyną przemawiającą za prawem o ochronie mniejszości jest odrębność przeniesionej kultury, której nosicielem jest poszczególny obywatel. Prof. Kraus silnie podkreślił fakt, że ochrona mniejszości musi być wszechstronna, gdyż inaczej zagubi się idea międzynarodowej równości.

W drugiej części swych wywodów przy-

stąpił prof. Kraus do kwestji, jak nauka prawa może przyczynić się do rozwiązania tego zagadnienia. Na ten temat wypowiedział się powściągliwie. Rozwój prawdopodobnie będzie się odbywać drogą układów wzajemnych, które będą wypełniane przez prawa poszczególnego państwa. Referent uważa za bezcelowe tendencje, zmierzające do uregulowania i skodyfikowania całego prawa mniejszościowego przez układ światowy. Wywołałoby to niebezpieczeństwo wytworzenia szablonu, podczas gdy położenie poszczególnej mniejszości jest odmienne. W żywej debacie, która wywiązała się po referacie, okazało się, że w sprawach powyższych przeważał nastrój mniej powściągliwy. Prof. Laun z Hamburga żądał z naciskiem, by niemiecka nauka zabrała się do wypracowania kodyfikacji prawa międzynarodowego. Nie wolno jej czekać do chwili, kiedy kwestja ta stanie się aktualną; przeciwnie, w momencie takim dzieło nauki niemieckiej winno być już gotowe. Prawo o ochronie mniejszości jest dla wielkich, zwartych mniejszości tylko wynagrodzeniem za samookreślenie, którego odmówiło mu państwo zwycięskie. Samookreślenie to było kiedyś prawem obowiązującym, mianowicie w układzie pokojowym, który obejmował 14 punktów Wilsona.

Poglądy mniejszości niemieckiej z Czechosłowacji wypowiedzieli prof. Rauchberg z Pragi i Dr. Ling. Rauchberg opowiadał, że Benesz powiedział w rozmowie, że podpisał z przyjemnością układ mniejszościowy, albowiem nic nie zawie-

rał, coby Niemcom nie dano i tak bez układu.

Różny z wywodami referenta pogląd dotyczący powstania prawa o ochronie mniejszości reprezentował Dr. Bruns z Berlina. Przedmiotem ochrony nie są mniejszość jako takie, lecz powszechne zasady wolności i sprawiedliwości, do których strzeżenia czuli się zobowiązani aljanci jako reprezentanci cywilizacji przeciw destrukcyjnym tendencjom nacjonalizmu.

W słowie końcowym podkreślił prof. Kraus, że odrzucenie ogólnej kodyfikacji nie wyłącza tego, iż winny zostać wypracowane poszczególne zasady, które służyłyby za podstawę całego prawa mniejszościowego.

PRZED KONGRESEM MNIEJSZOŚCI NARODOWYCH W GENEWIE.

W dniu 9 i 10 czerwca odbył się w Berlinie zjazd prezydium Kongresu Mniejszości narodowych w Genewie. Poprzedziła go konferencja przedstawicieli mniejszości narodowych, która odbyła się w Wiedniu w pierwszych dniach maja. Wypowiedziała się ona za opinią komitetu, iż na nadchodzącym Kongresie Mniejszości wypadnie się przede wszystkim zająć sprawami ograniczeń swobody rozwoju kulturalno-narodowego. Referat w tych sprawach ma stwierdzać, iż pomienione ograniczenia szkodliwe są nie tylko dla mniejszości, lecz również dla stosunków między państwami. Wszyscy uczestnicy konferencji zgodnie podkreślili zasadę solidarności, która winna obowiązywać wszystkie mniejszości w walce o urzeczywistnienie zasad, jakie zostały przyjęte na kongresach mniejszościowych w Genewie. Postanowienie to powzięto dlatego, iż jednym z najgłówniejszych punktów obrad kongresu będzie kwestja konsekwentnej współpracy wszystkich zjednoczonych na kongresach mniejszości. Wreszcie, co jest niezmiernie ważne, konferencja postanowiła,

iż jednym z najbardziej doniosłych punktów obrad przyszłego kongresu będzie kwestja językowa. Poza to omawiano sprawę przeprowadzenia ankiety wśród mniejszości narodowych (w myśl uchwały ostatniego kongresu) oraz kwestję opracowania podręcznej książki informacyjnej o mniejszościach w Europie. Ankieta taka zresztą rozesłana już została mniejszościom.

W berlińskim zjeździe prezydium kongresu wzięli udział następujący panowie: prezydent dr. Wilfan (słoweńiec z Włoch) Stanisław hr. Sierakowski (Polacy z Niemiec), dr. Schiemann (Niemcy z Łotwy), dr. Motzkin (grupy żydowskie) oraz sekretarz gen. biura kongresu dr. Ammende.

Ustalono, iż najbliższy III kongres mniejszości narodowych odbędzie się, jak poprzednio w Genewie. Między 21 — 23 sierpnia odbywać się będą posiedzenia komitetu oraz komisyj. Od 23 do 25 sierpnia włącznie będzie obradowało gremium kongresu. Na kongresie zostanie wygłoszony szereg referatów, z których nie wszystkie zostały już ściśle sprecyzowane. Prócz ogólnego referatu o położeniu poszczególnych mniejszości narodowych, mają być wygłoszone referaty omawiające także kwestje, jak: sprawy językowe, państwo i mniejszości, statystyka mniejszościowa. M. i. ma być poruszony następujący temat: czy nieuregulowanie spraw mniejszościowych może być jedną z przyczyn wybuchu wojny?

Zapewne również w oddzielnym referacie omówione będą zagadnienia organizacyjne, prasowe i propagandowe. Definitywny rozdział referatów nie został jeszcze ostatecznie dokonany.

Sprawa fryzyjska, ważna dla wszystkich mniejszości, zamieszkujących Niemcy, nie doczekała się jeszcze załatwienia na ogólnym zebraniu prezydium. Odroczo ją — do zebrania prezydium w Genewie.

LISTA CZŁONKÓW KONGRESU MNIJSZOŚCIOWEGO W GENEWIE.

Ostatni, majowy biuletyn, wydawany przez Wydział przygotowujący trzeci kongres mniejszości narodowych w Genewie zawiera dokładny spis członków Wydziału oraz listę delegatów na kongres ze wszystkich państw europejskich.

W skład Wydziału wchodzi, jako przewodniczący poseł dr. J. Wilfan (mniejszości słoweńsko-kroackie z Włoch), sekretarzem jest dr. E. Ammende (Niemcy w Estonji). Członkami Wydziału są pp.: prof. dr. F. Maspons i Anglasell (katalończycy w Hiszpanji), L. Motzkin (przedstawiciel grup żydowskich), poseł dr. P. Schiemann (Niemcy w Łotwie), hr. St. Sierakowski (Polacy w Niemczech), poseł Gera v. Szüllö (Węgry w Czechosłowacji).

Lista delegatów na kongres genewski obejmuje następujące nazwiska w porządku alfabetycznym: poseł *J. Baczewski* (Niemcy), senator prof. dr. A. v. Balogh (Rumunja), I. v. Berg (Litwa), poseł Dr. E. Besednjak (Włochy), red. J. Bogensee (Niemcy), poseł R. Brandsch (Rumunja), poseł *W. Budzyński* (Litwa), adw. J. Casanowas (Hiszpanja), red. E. Christiansen (Niemcy), ks. J. Cyr (Niemcy), senator prof. M. Czerkawski (Polska), adw. Dr. L. v. Deak (Jugosławja), *P. Dowgiałło* (Łotwa), Dr. E. Flachbarth (Czechosłowacja), sen. Dr. Gerowski (Polska), poseł K. Graebe (Polska), poseł dr. Grassel (Jugosławja), poseł dr. J. Grünbaum (Polska), poseł Dr. G. Gündisch (Węgry), dyr. Hausen (Niemcy), senator E. Hasbach (Polska), poseł adw. W. Hasselblatt (Estonja), radca sądowy Dr. E. Herrmann (Niemcy), Dr. E. v. Jakobffy (Rumunja), poseł F. Jeremicz (Polska), *dr. J. Kaczmarek* (Niemcy), red. Dr. Karall (Austrja), poseł Kinder (Litwa), senator dr. Körner (Polska), Dr. Koska (Czechosłowacja), poseł dr. Kraft (Jugosławja), poseł A. Kronig (Polska), poseł I. Kurtjak (Czechosłowacja), poseł prof.

dr. Kurczyński ((Estonja), senatorka Lewczanowska (Polska), poseł dr. D. Lewickij (Polska), prezydent J. Lorenz (Niemcy), poseł A. Machat (Austrja), Dr. N. Mair (Włochy), adw. Dr. E. Margulies (Czechosłowacja), adw. dr. A. Maritzak (Polska), prof. Dr. F. Maspons i Anglasell (Hiszpanja), senator dr. W. v. Mendinger (Czechosłowacja), Dr. Camielo Morocutti (Jugosławja), poseł dr. Moser (Jugosławja), poseł dr. K. Huth (Jugosławja), poseł dr. Naumann (Polska), poseł dr. M. Nurock (Łotwa), red. Dr. F. Perz (Jugosławja), poseł dr. F. Petek (Austrja), adw. red. J. Pla (Hiszpanja), sekret. minist. A. Potz (Węgry), poseł Pryłucki (Polska), Dr. Raut-Nicolussi (Włochy), poseł adw. J. Robinson (Litwa), adw. A. Romano (Bułgarja), red. Skala-Luzican (Niemcy), poseł dr. P. Schiemann (Łotwa), poseł dr. J. Schmidt-Wodder (Danja) poseł Sieriebriannikow (Polska), poseł M. Sohacki (Polska), poseł dr. P. v. Sternbach (Włochy), Dr. D. Strelitzky (Jugosławja), *dr. J. Szymonowicz* (Rumunja), poseł G. v. Szüllö (Czechosłowacja), A. Tadger (Bułgarja), Dr. B. v. Törley (Jugosławja), poseł O. Ulitz (Polska), poseł P. Wasylczuk, senator dr. I. Weinzicher (Polska), I. v. Wetter-Rosenthal (Niemcy), poseł dr. J. Wilfan (Włochy), *poseł J. Wilpiszewski* (Łotwa), *dyr. Wł. Wójcik* (Czechosłowacja), poseł dr. L. Wolf (Czechosłowacja), ks. W. Zajonczauskas (Polska).

WYNURZENIA PRZEDSTAWICIELI MNIJSZOŚCI NARODOWYCH W CZASIE KONGRESU BERLIŃSKIEGO U. M. S. L. N.

Na zaproszenie przedstawicieli mniejszości narodowych, biorących udział w XI Kongresie Unji Międzynarodowej Stowarzyszeń Ligi Narodów odbyła się herbata w berlińskim hotelu „Esplanade”. Wzięli w niej udział delegaci na Kongres oraz przedstawiciele prasy.

Pierwszy zabrał głos znany i ceniony

powszechnie przewodniczący Kongresów mniejszościowych, dr. Wilfan. Myśl przewodnią jego przemówienia przytaczamy w dosłownym tłumaczeniu, według kartek z tekstem, rozdanych uczestnikom zebrania. „Po paru słowach podziękowania, zarówno pod adresem niemieckiej gościnności, jak pod adresem obecnych udzielił dr. Wilfan kilka następujących ważnych wyjaśnień. Przypomniał solidarność przedstawicieli 35 grup mniejszościowych, obejmujących ca 40 milionów ludzi, którzy w tak zadawalający sposób rozpoczęli pracę na dotychczasowych kongresach mniejszości narodowych. Solidarność ta znajduje również swój wyraz w czasie dzisiejszego spotkania, w którym biorą udział różnego rodzaju grupy mniejszościowe. Opiera się ona — ciągnął dalej — przedewszystkiem na podstawie, iż każda narodowość, w każdym poszczególnym państwie posiada prawo do swobody własnego narodowo-kulturalnego rozwoju. W urzeczywistnieniu tej zasady na drodze pokojowej leży cel i treść naszego ruchu. Jeśli pozwalam sobie zwrócić się do panów z apelem o poparcie naszych dążeń, to dzieje się to nie tylko na podstawie świadomości, iż przy naszych dążeniach chodzi o naturalne prawo ludzi i narodów, lecz czynię to również w tem przekonaniu, iż przez łamanie podstaw tolerancji narodowej i praw mniejszościowych do ich swobodnego rozwoju kulturalno - narodowego stwarzany jest fakt, który zatruwa stosunki między samymi narodami, których częściami tylko są żyjące zagranicą grupy mniejszościowe. Usunięcie tych najistotniejszych przyczyn wojny jest zadaniem naszego europejskiego ruchu narodowościowego“. Przemówienie swoje zakończył dr. Wilfan prośbą do obecnych, o popieranie ze swej strony tych dążeń, zmierzających do osiągnięcia porozumienia między narodami“.

Po dr. Wilfanie przemawiali jeszcze pp. poseł dr. v. Szullo, Węgier z Czechosłowacji, poseł Naumann, Niemiec z Pol-

ski i dr. Margulies, przedstawiciel grup żydowskich. Wszyscy mówcy podkreślali również zasadę solidarności mniejszości europejskich. Przemówienie p. Naumanna otrzymali obecni również w specjalnych odbitkach. Brzmiało ono w sposób następujący: „Praca wasza, Panowie, nie służy jedynie tej, czy owej mniejszości, dla której występujecie powołani potrzebą dnia. Ponad tym darem waszych istotnych studjów, waszej pracy myślowej, waszych poszukiwań prawnych góruje — pozwalam to sobie powiedzieć, zwłaszcza Szanownej Pani *) — poświęcenie Waszej duszy góruje myśl i znaczenie w sensie bezustannej walki przeciwko przemożnemu władztwu, władztwu, które zakorzenione zbyt mocno, w przebrzmiałych pojęciach o istnieniu państwa narodowego, odmawia prawa do życia, do istnienia związanym w państwie mniejszościom narodowym. Tylko silna wiara w siłę swej etyki, którą uznajecie panowie dla nas, pozwoli wam zwyciężyć. Musicie przytem, musimy sobie powiedzieć, iż fakt stabilizacji samodzielnego prawa do życia mniejszości narodowych nie przynosi jeszcze rozstrzygnięcia. Mniejszość narodowa sama nie może stać się w odosobnionem odgraniczeniu nosicielką żywej narodowości. Jeśli ma ona trwać nadal, jako pełnowartościowy członek zbiorowości ludzkiej, wówczas wymaga ona trwałego, najsilniejszego zapładniania przez wszystkie te impulsy, które będą wywierały decydujący wpływ na kulturalny postęp wszystkich narodów.

Nie wystarczy jednak, iż szukamy odpowiedzialnika w państwowej łączności niezupełnie zadawalającej naszą wspólną potrzebę społeczną lub w przynależności do naszej mniejszości narodowej. Odpowiednik ten jest raczej związkiem równouprawnionej zbiorowości narodowej i wcieleństwem zbiorowości narodu. Móc po przez

*) Zwrot ten skierowany był do holenderki — dr. Bakker.

granice państwowe, w zupełnej swobodzie, bez podejrzeń z powodu antypaństwowej tendencji irredentystycznej szukać i czuć uderzenie pulsu państwowo zjednoczonego narodu ojczystego, ze wszystkimi członkami tej samej narodowości tworzyć wielką wspólnotę narodową, ażeby w ten sposób stwarzać niezbędny czynnik wspólnego życia — to jest ostatecznym celem wszystkich niemieckich mniejszości narodowych, a ja sądzę, taksamo wszystkich mniejszości.

Bez względu na to, czy cel ten będzie możliwy do osiągnięcia w dalekiej przyszłości, bez względu na to, że również nie wszystkim, którzy dziś należą do komisji mniejszościowej będzie dane towarzyszyć nam do tego celu, Wam, Panowie, należy się to dumne zadowolenie, żeście w nieustannej ofiarnej pracy pionierskiej usunęli na stronę pasożytniczy krzew, który najpierw musi być usunięty, jeśli ma być wyrównana droga, na której raz kiedyś pewnym krokiem zmierzać będziemy do końcowego celu. Dziękujemy Wam raz jeszcze z serca za Wasz bezinteresowny, ofiarny, trud“.

SPRAWY MNIEJSZOŚCIOWE NA XI KONGRESIE UNJI MIĘDZYNARODOWEJ STOWARZYSZEŃ LIGI NARODÓW W BERLINIE.

Od 24 czerwca do 1 lipca r. b. odbywał się w Berlinie tegoroczny XI Kongres Unji Międzynarodowej Stowarzyszeń Ligi Narodów. Jak zwykle, tak i tym razem sprawy mniejszościowe budziły największe zainteresowanie i to tembardziej, że prasa niemiecka w artykułach, pisanych z okazji Kongresu, podkreślała ich wielkie znaczenie wogóle i w szczególności dla Niemiec.

Ze spraw, należących do kategorii skarg, rozpatrywane były skargi Żydów i Bułgarów na ucisk w Rumunji oraz sprawa tyrolska, która ze względu na to, że Kongres odbywał się w Berlinie i że

cała niemal prasa niemiecka zamieszczała obszernie z niej sprawozdania, nabrała cech sensacji politycznej.

Dyskusja w tej sprawie toczyła się (2 dni) na podstawie raportów przewodniczącego Komisji Mniejszościowej, Sir'a Willoughby Dickinsona i jednego z głównych referentów tejże Komisji Sir'a Walter Napiera.

Oba te raporty potwierdzały zarzuty Niemców tyrolskich, skierowane przeciwko władzom włoskim. Referat holenderki, p. Bakker, wypowiedziany w jęz. niemieckim z wielką swadą oratorską, czynił wrażenie surowego oskarżenia Włoch. Szczególny nacisk w raportach i referacie był położony na fakt zakazywania Niemcom przez władze włoskie prywatnego nauczania języka niemieckiego. Powyższe zarzuty wyjaskrawiły się na Kongresie jeszcze i wskutek tego, że władze włoskie odmówiły Niemcom tyrolskim wiz na przejazd do Berlina. Delegaci włoscy (Villari, Galavrezi) stali na stanowisku, że Unja nie może być terenem właściwym do rozstrzygania tego rodzaju spraw i że ją należy pozostawić bezpośredniemu porozumieniu Włochów i ludności tyrolskiej, merytorycznie zaś uzasadniali, że ludność ta nie jest ludnością rdzennie niemiecką, lecz latyńską, zgermanizowaną w czasie długoletniej niewoli. P. Bakker w związku z tą sprawą zgłosiła rezolucję, w której podkreślone zostało zasadnicze prawo każdego narodu do nauczania prywatnego języka ojczystego. Rezolucję tę mimo, iż w niej nie było ani słowa o sprawie tyrolskiej włoścokodawczyni cofnęła jednak na prośbę delegata szwajcarskiego, p. Bove't'a, który motywował swoją prośbę tem, że Unja nie może być terenem rozstrzygnięcia konkretnych sporów między państwem a mniejszością, że nie było dotychczas pod tym względem precedensów i że nie należy go stwarzać. Sprawa ta, jak większość spraw mniejszościowych (uchwalono wnioski tylko w sprawie t. zw. „Staatentlosigkeit“ i biuletynu mniejszościowe-

go) została oćroczona na październikowe posiedzenie Komisji Mniejszościowej w Sofji.

Sprawa sekty Nazarejczyków w Jugosławji po oświadczeniu p. Boveť'a, że na skutek starań Stowarzyszenia Jugosławiańskiego uwięzieni Nazarejczycy zostaną wypuszczeni z więzienia, stała się bezprzedmiotową.

Ukraińskie Stowarzyszenie w Paryżu złożyło memorjał p. t. „Sprawy mniejszościowe a Ukraina“, w którym podany został szereg zarzutów pod adresem Polski, Rumunji i Czechosłowacji. Memorjał ten bez dyskusji został odesłany do Komisji Mniejszościowej.

W związku z powyższą sprawą wydarzył się charakterystyczny incydent. Na chwilę przed przystąpieniem do punktu porządku obrad, który dotyczył powyższego memorjału, rozdany został inny, obszerny memorjał Zachodnio - Ukraińskiego Stowarzyszenia Ligi Narodów, który w bardzo ostrej formie napadał na Polskę za stosunek do mniejszości ukraińskiej. Zanim delegacja polska zdołała się zapoznać z treścią memorjału i zbadać jego pochodzenie, Sekretarz Generalny Unji, p. Ruyszen oświadczył, że memorjał ten został rozdany bez jego wiedzy i pochodzi od Stowarzyszenia, które od kilku lat nie należy do Unji, i że wobec tego należy go traktować jako nieistniejący.

Nadmienić trzeba, że memorjał ten został przepisany w biurze Kongresu i był rozdany przez funkcjonariuszów tego biura. Interpelowany w tej sprawie przez członków delegacji polskiej kierownik biura p. Kirchhoff oświadczył, iż stało się to bez jego wiedzy.

Projekt regulaminu postępowania w sprawach mniejszościowych w Unji, opracowany przez Sekretarza Generalnego Unji, p. Ruyszena, został odesłany na październikowe posiedzenie Komisji Mniejszościowej.

Najważniejszą sprawą — z zakresu spraw mniejszościowych — była kwestja

procedury mniejszościowej przed Ligą Narodów „de lege ferenda“. Pisaliśmy o niej obszerniej w Kronice zagranicznej Nr. 1 i 2 naszego pisma. Sprawa ta miała być ostatecznie rozstrzygnięta przez tegoroczny Kongres. Przed rozpoczęciem Kongresu dn. 24 maja odbyło się pod przewodnictwem p. Bakker i z jej inicjatywy jeszcze raz posiedzenie podkomisji, która ten projekt opracowała, inicjatorka miała bowiem wątpliwości, czy projekt ten dojrzał do ostatecznego uchwalenia. Jednakowoż tak, jak w Salzburgu i Brukseli, wniosek o odrzucenie go nie uzyskał większości. Dopiero na posiedzeniu Komisji Mniejszościowej stanowisko wielu delegacyj uległo zmianie.

Po przemówieniu mianowicie delegata polskiego, p. d-ra Nagórskiego, w którym wykazał, że projekt jest nie do przyjęcia, ponieważ stanowi dalsze obciążenie tylko tych państw, które są związane traktatami mniejszościowymi, i ponieważ wprowadza szereg tego rodzaju postanowień (m. in. kontradiktoryjność postępowania przed Ligą i możliwość zgłaszania skarg przez każde Stowarzyszenie mniejszościowe), których żadne państwo nie może przyjąć, — wniosek o odesłanie projektu do poszczególnych Stowarzyszeń, celem wypowiedzenia opinji uzyskał większość 15 głosów „za“ przeciwko 5 głosom „przeciw“ (Węgier, Belgji, Rosjan — emigrantów, Niemców czeskich i Palestyny).

Treść rezolucyj, w sprawach „Staatenlosigkeit“ i biuletynu jest następująca:

TEKST REZOLUCYJ W SPRAWACH MNIEJSZOŚCIOWYCH

powziętych na XI Kongresie Berlińskim Unji Międzynarodowej Stowarzyszeń L. N. w dniach 26 — 31 maja 1927 roku.

I. „Staatenlosigkeit“.

Kongres zatwierdza następujący projekt przygotowany przez Komisję Specjalną i postanawia go zakomunikować najbliższemu Zgromadzeniu Ligi Narodów:

1. Rada Ligi Narodów proszona jest o ukonstytuowanie w porozumieniu z państwami, sukcesorami b. Monarchji Austro-Węgierskiej, trybunału, którego kompetencja polegałaby na regulowaniu, zgodnie z traktatami pokojowymi i traktatami o Mniejszościach, sporów, dotyczących przyznania obywatelstwa osobom, mieszkającym na terytorjach, które znajdowały się niegdyś pod zwierzchnictwem wspomnianej Monarchji.

2. Trybunał będzie się składał z przedstawiciela każdego Państwa i z Prezesa wyznaczonego przez te Państwa na skutek wzajemnego porozumienia, albo — w braku porozumienia — przez Radę Ligi Narodów.

3. Statut zasadniczy Trybunału będzie zawierał postanowienia następujące:

a) Państwo, które ostatnie odebrało obywatelstwo petentowi i które znajduje się skutkiem tego w konflikcie negatywnym z innym Państwem zainteresowanym, poczyni zabiegi u tego ostatniego, aby mu zaproponować przyjazne załatwienie, które winno nastąpić w przeciągu maximum 6 tygodni;

b) jeśli to przyjazne załatwienie nie może nastąpić, Państwo, które ostatnie odrzuciło petycję, poweźmie inicjatywę w przeciągu 6 tygodni zakomunikowania tych faktów Trybunałowi. Trybunał załatwi sprawę w przeciągu maximum 3 miesięcy;

c) procedura będzie bezpłatna;

d) od osób zainteresowanych żądać się będzie złożenia podań Państwu, którego obywatelami pragną zostać, w przeciągu maximum dwóch lat od ukonstytuowania Trybunału;

e) w wypadku, kiedy państwo, które ostatnie odrzuciło podanie o przyznanie nie zastosuje wyżej wskazanej procedury w przeciągu 4 tygodni, osoba zainteresowana będzie upoważniona do poinformowania bezpośrednio Trybunału o swoim podaniu;

f) Trybunał będzie uprawniony do przedłożenia Radzie Ligi każdej kwestji, co do której będzie uważał za pożyteczne uzyskać opinię Trybunału Stałego Sprawiedliwości Międzynarodowej w Hadze.

II. *Utworzenie biuletynu mniejszościowego.*

Unja będzie wydawać Biuletyn w sprawach Mniejszościowych zgodnie z dyrektywami, proponowanymi przez Komisję Stałą.

W obradach Komisji Mniejszościowej z ramienia delegacji polskiej brali udział pp. dr. H. Loewenherc, dr. Z. Nagórski i St. Paprocki.

BIURO SJONISTYCZNE PRZY LIDZE NARODÓW.

Światowa Organizacja Sjonistyczna założyła w czerwcu 1925 roku w Genewie biuro sjonistyczne w celu stworzenia bezpośredniego kontaktu Organizacji Sjonistycznej, jako „Jewish Agency“ z Ligą Narodów, jako instancji, czuwającej nad wykonaniem stypulacyj traktatów pokojowych i postanowień mandatu. Kierownikiem biura sjonistycznego został wyznaczony dr. Wiktor Jacobson. W pierwszym roku istnienia funkcjonowało biuro p. n. „Organisation Sioniste, Bureau de Genève. We wrześniu ub. roku Generalny Sekretarz Ligi Narodów, Sir Eric Drummond, po uprzednich pertraktacjach z dr. Jacobsonem, zezwolił na nazwanie biura „Agence Permanente de l'Organisation Sioniste, auprès de la Société des Nations“. Równocześnie dr. Jacobson został zaakredytowany, jako oficjalny przedstawiciel Organizacji Sjonistycznej, przy Międzynarodowym Biurze Pracy. Rezultatem tego jest, że obie instytucje międzynarodowe, t. j. Sekretariat Ligi i Międzynarodowe Biuro Pracy przyjmują i wysłuchują przedstawiciela Organizacji Sjonistycznej, ilekroć tego zażąda i omawiają z nim wszystkie sprawy, dotyczące odbudowy ży-

dowskiej siedziby narodowej i ogólnych interesów Organizacji Sjonistycznej.

Dr. Jacobson — jako przedstawiciel Organizacji Sjonistycznej bierze udział w miesięcznych sesjach Międzynarodowego Instytutu Kooperacji Intelektualnej, jako jedyny delegat, nie reprezentujący państwa.

Ajencja Organizacji Sjonistycznej, prócz tego utrzymuje kontakt z Sekcją Mandatową, Sekcją Mniejszościową, a niedawno Generalny Sekretarz Ligi Narodów wyznaczył oficjalnie dwóch funkcjonariuszów sekretarjatu, z sekcji Informacyjnej i z gabinetu sekretarza generalnego, jako łączników między Sekretarjatem Ligi a Organizacją Sjonistyczną dla wszystkich spraw, nie wchodzących w kompetencję Sekcji Mandatowej lub Mniejszościowej.

(h.)

KONFERENCJA DLA OBRONY PRAW ŻYDOWSKICH W GENEWIE.

Naczelny rabin Francji, dr. Israel Levy wystąpił z oświadczeniem przeciw mającej być zwołanej przez Komitet Delegacji Żydowskich w Paryżu i Kongres Żydowsko - amerykański konferencji dla obrony praw Żydów, nazywając tę przyszłą konferencję „niebezpieczną i niepożądaną imprezą“.

Dr. Leo Motzkin, prezes Komitetu Delegacji Żydowskich — nadesłał Żydowskiej Agencji Telegraficznej wyjaśnienie o celach wspomnianej konferencji dla osłabienia wrażenia, wywołanego oświadczeniem nadrabina Levy'ego.

Konferencja została wyznaczona — oświadcza Motzkin — celem urzeczywistnienia rezolucyj powziętych w roku ubiegłym (1926) w Londynie przez przedsta-

wicieli komitetu delegacji żydowskich i kongresu żydowsko - amerykańskiego. Wśród przedstawicieli obecni byli dr. Stephan Wise, nadrabin New-Yorku, dr. Chajes, nadrabin Wiednia, Senator dr. Ringel, poseł Izaak Grünbaum, poseł dr. Thon, senator Rubinstein i inni.

Konferencja ta ma być dalszym ciągiem dążeń, które znalazły wyraz w memorandum, przedstawionem konferencji pokojowej przez komitet delegacji żydowskich i podpisanem przez Louis Marshall'a, Jul. Mack'a, N. Sokołowa i innych.

Na konferencję zostaną zaproszeni posłowie i senatorowie żydowscy, oraz wszystkie międzynarodowe organizacje żydowskie, działające na rzecz obrony praw żydowskich, jak „Alliance Israelite“, „Joint Foreign Committee“, „Agudath Israel“, Centralne organizacje Sjonistyczne“, Żydowskie towarzystwa przyjaciół Ligi Narodów i inne.

„W ten sposób skład konferencji byłby bardzo różnorodny i miałyby ona opracować metody i środki, zapomocą których możnaby było skoordynować i połączyć na gruncie międzynarodowym wszelkie akcje Żydów przeciwko ich prześladowaniom, i dla obrony żydowskich praw mniejszościowych“.

W końcu Motzkin podkreśla, że konferencja jest zwołana nie po to, aby bronić tych, lub owych poszczególnych praw żydowskich, lecz celem działania w kierunku urzeczywistnienia praw swobodnego człowieka i obywatela oraz praw, które są w Europie Wschodniej i środkowej oznaczane mianem praw narodowościowych, jak np. sprawy, dotyczące gmin, szkół, odpoczynku sobotniego i t. p.

(h.)

Z Instytutu Badań Spraw Narodowościowych.

KOMISJA LITEWSKO - BIAŁORUSKA W WILNIE.

Stosownie do uchwały Zarządu Instytutu została uruchomiona Komisja Litewsko-Białoruska z siedzibą w Wilnie.

Organizacyjne zebranie Komisji litewsko-białoruskiej, zwołane przez członka Zarządu Instytutu posła Ludwika Chomińskiego zebrało w dn. 10 maja 1927 roku grono zaproszonych osób zarówno z pośród społeczeństwa polskiego, jak i białoruskiego.

Ukonstytuowanie Komisji zajęło dwa posiedzenia w dn. 10 i 13 maja. Na drugim byli obecni i przedstawiciele społeczeństwa litewskiego.

Na pierwszym zebraniu przewodniczył prezes Instytutu poseł Thugut.

Pierwsze zebranie zostało poświęcone przeważnie wyjaśnieniu celów i zadań Instytutu. Ze strony Białorusinów zostały podniesione wątpliwości co do celowości brania przez nich udziału w pracach Instytutu, jako instytucji polskiej wobec ujemnego dotychczas ustosunkowania się rządu polskiego do całego szeregu potrzeb i postulatów białoruskich.

Po dłuższej wymianie zdań i wyjaśnieniach prezesa Thuguta zostało ustalone, że powołanie do życia w Wilnie białorusko-litewskiej Komisji Instytutu B. S. N. jest rzeczą pożądaną, że Białorusini gotowi wziąć udział w pracach Komisji, nie stając się przez to członkami Instytutu i nie biorąc w ten sposób za pracę jego żadnej odpowiedzialności. To samo stanowisko na następnym posiedzeniu zajęli i Litwini.

Na posiedzeniu w dn. 13 maja na wniosek p. Świechowskiego przyjęto tymczasowy regulamin Komisji i ustalono podział jej na 5 podkomisji lub referatów, powierzając kierownictwo podkomisji litewskiej panu Ludwikowi Abramowiczowi, redaktorowi „Przeglądu Wileńskiego”,

białoruskiej — p. Sewerynowi Wysloucho-
wi, ekonomicznej — p. Stanisławowi
Świaniewiczowi, demograficzno - statycz-
nej prof. C. Ehrenkreutzowej i history-
cznej prof. S. Ehrenkreutzowi.

Przewodnictwo Komisji litewsko-białoruskiej z ramienia Zarządu Instytutu objął poseł Ludwik Chomiński.

KOMISJA ŻYDOWSKA.

Na piątym posiedzeniu Komisji Żydowskiej przy I. B. S. N. odbytem w dniu 2-ima czerwca r. b. przyjęto tekst Ankiety, które mają być rozesłane do Zarządów Gmin Żydowskich w Polsce, oraz do Stronnictw Politycznych i wybitnych działaczy z prośbą o udzielenie jaknajszczegółowszych odpowiedzi na postawione w ankietach pytania.

Rzeczowe i szczerze odpowiedzi dostarczą cennego materiału do naukowego ujęcia całości poruszonych zagadnień. Między innymi sprawami postanowiono odroczyć konkurs na pracę z dziedziny ruchów politycznych wśród Żydów w Polsce do 15 sierpnia r. b.

Ankiety ustalono w formie następującej:

I. ANKIETA W SPRAWIE GMIN ŻYDOWSKICH.

- 1) Powiat polityczny, do którego należy dana gmina?
- 2) Miasto....
- 3) Mniejsze gminy, włączone do głównej
- 4) Siedziba zarządu
- 5) Czy gmina wielka, czy mała?
- 6) Ogólna liczba mieszkańców miasta (gminy, osady)
- 7) Liczba Żydów miasta (gminy, osady)?
- 8) Liczba płatników składki gminnej za rok 1927?.....

8) Liczba płatników za każdy poszczegól-
gólny rok 1924, 1925, 1926?

9) Najwyższy i najniższy wymiar
składki płatniczej

10) Kiedy odbyły się ostatnie wybory
do gminy?

11) Ilu było uprawnionych do głosowa-
nia, ilu głosowało?

12) Skład polityczny Rady gminy?

- a) Sjoniści
- b) „Szłomej Emunej Is-roel
- c) Folkiści
- d) Mizrachi
- e) „Hitachduth“
- f) Poalej-Sjon prawica
- g) Bund?
- h) Poalej-Sjon lewica
- i) Asymilatorzy
- j) bezpartyjni i inni.

13) Skład polityczny Zarządu?

14) Zawód członków Rady i Zarządu:
inteligencja zawodowa, kupcy, przemy-
słowcy, rzemieślnicy, robotnicy

Dla Małopolski i Śląska Cieszyńskiego.

15) Czy jest wyznaczony komisarz rzą-
dowy? (Nazwisko i data wprowadzenia).

16) Z ilu członków składa się Rada
Przyboczna?

(Jej liczba i skład polityczny) odpowie-
dzieć jak na p. 12.

17) Kiedy odbyły się ostatnie i przed-
ostatnie wybory do gmin w Małopolsce?

Dla województw zachodnich.

18) Kiedy odbyły się ostatnie wybory
do Synagogengemeinde?

19) Ilu członków Zarządu opuściło Pol-
skę od roku 1919?

20) Ilu Żydów opuściło Polskę z danej
gminy od 1919 r.?

(O ile możliwe podać liczbę emigrantów
z każdego roku).

20a) Ilu Żydów od 1919 r. przybyło?

21) W jaki sposób (czy przez koopta-
cję, nominację czy wybory) i z jakich
warstw skompletowano obecny Zarząd?

Ilu weszło do Zarządu obywateli z b.

zaboru rosyjskiego, względnie Małopol-
ski?

22) Budżety gmine za rok ostatni i o
ile możliwe za lata 1925 i 1926

23. Wykazy majątku gminnego z ro-
ku ostatniego i jeśli możliwe z r. 1914.

II. ANKIETA.

W SPRAWIE WSPÓŁCZESNYCH RU- CHÓW POLITYCZNYCH WŚRÓD ŻY- DÓW W POLSCE.

1) Nazwa partji (stronnictwa, ugru-
powania)?

2) Nazwa dawna?

3) Nazwa Centralnej Organizacji świa-
towej, do której ewentualnie należy?

4) Programowe hasło ruchu, który da-
na partja reprezentuje?

5) Nazwy pokrewnych czy zrzeszonych
organizacyj w Polsce i innych krajach?

6) Rok i miejsce założenia?

7) Rok ewentualnego wznowienia
działalności?

8) Sposób powstania partji? (samoist-
nie, czy w drodze zróżniczkowania?... Se-
cesji... fuzji?... Zjednoczenia?)

9) Przyczyny i powody taktyczne spo-
sobu powstania partji? Motywy?

10) Założyciele i wodzowie ruchu. Teo-
retycy ruchu, wybitni działacze?

11) Historia rozwoju partji, najważ-
niejsze etapy w dziejach partji (ostatnich
30 lat).

Momenty przełomowe, rew. ros. 1905,
wojna światowa 1917 r., odzyskanie Nie-
podległości Polski, wojna polsko-bolszew.,
ich wpływ na ukształtowanie się pa-
rtji?

12) Program zasadniczy w ostatecznej
krystalizacji (program minimum i maxi-
mum).

13) Rezolucja ostatnich walnych zjaz-
dów i Komitetów Centralnych w spra-
wach zasadniczych?

14) Ogólny pogląd partji (stronnictwa,
ugrupowania) na rozwiązanie kwestji ży-
dowskiej wogóle, a w Polsce w szcze-
gólności: